

Az évszázad aszályában mutatkozott meg igazán a szója előnye — miért érdemes beszállni?

Négy ok, amiért a szója a ma és a holnap nagy ígérete

Ritkán „megyünk le” egy adott haszonnövény virágzatáig, amikor arra keressük a választ, lehet-e jövedelmezően termesztani. Most mégis ezt tesszük a szójával, mert érdemes magyarázatot adni arra a kérdésre: hogyan sikerülhetett e fehérjenövénynek az, ami a konkurensainak nem? Vagyis nyertesnek, jövedelmezőnek lenni egy gazdasági és időjárás kihívásokról nehéz évben.

Egyre több gazda érdeklődik a szója iránt

Átkos év után kiemelt szerepben

A tavalyi évet alighanem sokáig átkozni fogják a gazdálkodók – elég csak a két legnagyobb traumára: a történelmi súlyosságú aszályra és az energia, valamint a műtrágyák iszonyú drágulására gondolni. A szója is megsínylette a példátlan szárazságot, maga is az ötéves átlag alatt teljesített – igen, ez igaz, de megőrizte impozáns jövedelmezőségének jelentős részét, és sokkal kisebb veszteséget szenvedett el például „nagy testvérével szemben”, a több mint 1 millió hektáron vetett a kukoricához képest. Minek köszönheti eredményességét a szója?

A szója országos termésátlaga tavaly 24 százalékkal maradt el az ötéves átlagtól, és alig érte el az 1,9 tonnás hektáronkénti átlagot. Ez csupán első látszatra tűnik csekély eredménynek. Ha összevetjük a szója teljesítményét a kukorica eredményével, már szebb képet kapunk: ott az ötéves átlagtól való elmaradás bő 50 százalékos, a betakarított mennyiség a szokásos 6-8 millió tonnával szemben alig haladta meg a 2,3 milliót. Míg a kukorica sajnos hatalmas ráfizetést, addig a szója még így is tisztességes hasznot hajtott a növénytermesztőknek. A szója nem a saját súlycsoportjában küzd, az eredményei mégis meglepőek. Hogyan?

Úgy, hogy a kiemelkedő – és agrárstratégiaileg kiemelt szereppel bíró – fehérjenövény termesztését segítő támogatás révén becsülésük alapján már az 1-1,5 t/ha-s termés is lényegében nullszaldós volt. Akik e felett termelnek – és az országos átlag még a tavalyi szörnyű évben is meghaladta ezt a minimumátlagot –, azok haszonnal vészelték át a 2022-es szezont.

Nitrogén nélkül?

A szójára évekig sokan csak legyintettek, de az évszázad aszályos évében mutatott teljesítménye elhozhatja számára a sikert. Ebben az is fontos szerepet játszik – teszi hozzá az értékeléshez **Bene Zoltán** –, hogy a szója kisebb inputanyagigényű, mint az említett főnövényünk a „nagytestvér”-ként is emlegetett kukorica. Köztudott, hogy a gáz 2021 szeptember végén kezdődött, majd december második dekádjában magasabb fokozatba kapcsolódott drágulása magával vitte a nitrogénműtrágyák árának gyors emelkedését is. Mindezt odáig fajult, hogy augusztusban a holland tőzsdén jegyzett gáz határ-idős jegyzése több, mint hússzorosára emelkedett a 2021-es év eleji árhoz képest. A szója azonban egy takarékos növény. A gyökérgümői révén képes saját N-szükségletét

kielégíteni – hozzávetőlegesen 80 százalékban a levegőből, 20 százalékban pedig a talajból. A Karintia Kft. cégvezetője rámutat: Ausztriában és Németországban lényegében hozzáadott nitrogén nélkül termesztik a növényt, sőt, ott egyenesen kontraproduktívnak tartják a N-műtrágya kijuttatását. Ez jelenleg – legalábbis egyelőre – megosztó kérdés a hazai gazdálkodók körében. Meggyőződése, hogy érdemes ezzel a kérdéssel a jövőben részletesen is foglalkozni, hiszen a teljes hazai vetésterületre kalkulálva milliárdos nagyságrendű, megkérdőjelezhető költségről beszélünk.

A szójavetőmag-előállítást, -forgalmazást és terménykereskedelmet is végző vállalkozás szenvedélyesen egyengeti a szója hazai vetésterületének alakulását. Az évszázad aszályos évének kellett megtörténnie ahhoz, hogy sok gazdában tudatosuljon: a szója lehet a válasz a komoly kihívásokra.

Három erős év

De milyen tényezők révén vált a szója a rekord nehéz év nyertesévé? A Karintia cégcsoportjának több évtizedes tapasztalattal bíró kutatói, nemesítői növényélettani, fajspecifikus tényezőket is látnak abban, hogy a szója kisebb veszteséggel vészelte át a tavalyi évet. Lássuk ezek közül néhányat!

Az első tényező a zöldtömegarány, ami döntő szempont akkor, amikor egyre kevesebb vízzel (és egyre drágább inputanyagokból) gazdálkodhat a növénytermesztés. Míg a kukorica hektáronként 15-20 tonnát, addig a szója csupán 5-8 tonnát „állít elő”, ami hatalmas különbség.

A második tényező a szója virágzatának morfológiájából adódik. A fehérjenövény ivarszervei zártabb helyen, védettebben helyezkednek el, mint például a kukoricáé. Így

a kritikus időszakban, a beporzás fázisában sokkal kevésbé kitétek a száraz napok stresszhatásainak, például a légköri aszálynak – amit egy szinten túl már öntözéssel sem lehet ellensúlyozni –, a forróságnak vagy az UV-sugárzásnak. (A kukoricánál ez a hátrány a forró szárazságban szomorúan megmutatkozott. A légköri aszály kárt tudott okozni a pollenekben, hátráltatta a beporzást, így annak a kedvezőtlenebb hatékonysága miatt a megtermékenyülés is hiányt szenvedett. Ez is nagymértékben hozzájárulhatott a hiányos, kisméretű csövek kialakulásához és országosan a gyenge, 2,3 millió tonna terméshez.)

A harmadik tényezőt amerikai kutatások igazolják. A Kansas-i Állami Egyetemen (USA) kutatásokkal igazolták, hogy a szója káros hőmérsékleti küszöbértéke 5 fokkal magasabb tartományban helyezkedik el, mint a kukoricáé – azaz 35 helyett 40 °C. Noha csupán bő 10 százalékos eltérésről van szó, a termesztés gyakorlatában ennek hatalmas jelentősége van, hiszen a növény ellenálló és stressztűrő képességének tágabb határait eredményezi éppen a kritikus nyári időszakban.

– *A fedezeti pontot jelentő 1-1,5 tonnát meghaladó termésátlag mellett ez a három biológiai, nö-*

vényélettani tényező is hozzájárult ahhoz, hogy felértékelődik a szója iránti jogos érdeklődés. Tény, hogy a nehéz évben negyedével visszasetett a szója termésátlaga, de így is megőrizte jövedelem termelő képességét, és bizonyította stabilitását, időjárás-tűrőbb képességét – foglalja össze Bene Zoltán. A szakember úgy véli, át kell értékelni a siker fogalmát a mai, kihívásos időkben. – A kedvezőtlen időjárás úgy tűnik, ma már nem kivételes esetben előforduló, hátráltató tényező. A stressz állandósult a mindennapokban, nem csupán a mi, hanem a növények életében is. A legfontosabb, hogy fogadjuk el a kialakult helyzetet. Ezt megváltoztatni nem áll módunkban. Módunkban áll viszont alkalmazkodni hozzá. Az egyik lehetőség, hogy olyan növényekkel és fajtákkal érdemes dolgozni, amelyek inkább megfelelnek e szempontoknak.

+1 év: a jövedelmezőség

Vannak továbbá a „piacról hozott” érvek a szója, különösen az ökológiai termesztésben előállított bioszója mellett. Míg korábban érzékeny, külön műfajnak számított ez a terület, ma már a magyarországihoz hasonló nyugat-európai termőterületeken egyre inkább átveszi a figyelmet a bioszója termesztése.

Ennek egyik oka az, hogy felértékelődik az ökológiai termesztés elfogadottsága, jelentősége. A minőségi takarmányok és élelmi-szeripari alapanyagok piaca és forgalma (az extrém, háborús vagy járványos hónapokat kivéve) folyamatosan nő. Európa fehérjenövényből, szójaból saját mennyiségi igényeinek csak 7, Magyarország – exporttétélekkel nem számolva – csupán 24 százalékát képes kielégíteni. Ezért a GMO-mentes magyar (vagy például német vagy osztrák) szójának hatalmas piaci kilátásai vannak abban a tekintetben, hogy ezt az óriási importigényt a kontinens saját előállítású, GMO-mentes alapanyagból oldja meg.

Az ökológiai irányt erősíti az Európai Unió stratégiai tervezése az ökológiai gazdálkodás volumenének kiterjesztésével. Ehhez a magyar agrárpolitika is nagy reményeket fűz: az Agrárminisztérium szeretné 2027-re megduplázni az ökológiai gazdálkodásra átállt területek nagyságát. Ez durván 500 ezer hektárt, a jelenlegi mezőgazdasági területek 10 százalékát érintené.

Bene Zoltán szerint ez egy második hullámként adhat lendületet a hazai szójatermesztésnek. – *Hosszú évek óta látjuk az osztrák és német eredményeket, ahol a biotermesztésű fehérjenövények területe már dinamikusan nő. A bioszója termésátlagai Ausztriában például eléri, sőt, egyes termőhelyeken meg is haladják a konvencionális átlagait. Mindezzel azért fontos foglalkoznunk, mert ha ökológiai átállásról van szó, akkor a szója fajtálagosan az egyik legjobb választás.*

Előremutató alternatíva a gazdáknak

Az idei év hívószava minden bizonnyal a takarékoság lesz. A szójának kisebb az inputanyagigé-

nye, mint például a kukoricáé. Ez a kockázatunk csökkentése mellett a megemelkedett finanszírozási költségek csökkentését is jelentheti számunkra. Miután Európában mindenütt cél például a műtrágyamennyiségek csökkentése, ehhez a nitrogénigényét önmaga számára biztosító szója kézenfekvő választás – mutat rá a szakember.

A hazai gyakorlat egyelőre az, hogy juttatunk ki nitrogént a szójatáblákra, ami a mennyiségtől és a műtrágya árának alakulásától függően 20-50 ezer forint költséget jelent hektáronként. Az ausztriai és a németországi példákat látva ugyanakkor a N tekintetében „extenzíven” termesztető a szója, vagyis a szélsőséges esetektől eltekintve, a megfelelő technológiai fegyelem és minőségi vetőmag használat mellett ez a költség nulla alá redukálható. Jóval kevesebb kiadással jár a szója aratás utáni kezelése is: a kisebb tömeg révén kisebb a logisztikai teher és az ebből adódó költség. Nem szabad elmennünk a megemelkedett szárítási költségek mellett sem. Amennyiben rövidebb tenyészidőjű, 000-s vagy 00-s éréscsoportba tartozó szója fajta mellett tesszük le a voksot, mentesíthetjük magunkat ettől a kiadástól, hiszen ritkán igénylik ezek a rövidebb tenyészidőjű fajták – a gázárak növekedése miatt egyre költségesebb – a szárítást.

Magyarországon természetesen elképzelhetetlen a mezőgazdaság a legnagyobb területen vetett növényünk, a kukorica nélkül. Míg a tengerit bő 1 millió, addig a szóját 60-70 ezer hektáron termesztik. – *Szó sincs róla, hogy a szója a „nagytestvér” babérjaira törne. A lelkiismeretes cél ugyanakkor az, hogy kell egy előremutató alternatíva az újdonságokra nyitott gazdáknak. A cégvezető a rendkívül volatilis, nehezen kiszámít-*

ható hektikus terménypiacon a hagyományos vetőmagforgalmazói szerep kiszélesítésének fontosságára is felhívja a figyelmet. Már nem elég segíteni a gazdát csupán abban, hogy mely termőterületen milyen fajtát ajánlunk, és milyen termesztéstechnológiát javasolunk. Egyre nagyobb segítségre szorulnak a növénytermesztők abban is, hogy mikor és milyen szempontokat figyelembe véve értékesítsék a kiváló minőségű magyar szójatermést. Tudomásul kell vennünk, hogy itt „csupán” 150-200 ezer tonna hazai termés értékesítéséről van szó, amit azonban jó minősége és különleges felvevőkörei miatt jól kell tudni „elhelyezni” a piacon.

Ideje döntenii!

Nincs már sok időnk döntenii arról, hogy milyen tavaszi kultúrát fogunk termeszteni az idei évben. A tervezés elengedhetetlen része, hogy tisztában legyünk a kockázatokkal és a lehetőségeinkkel. A rendkívüli időjárás és az energiakrízis pedig átírhatja a forgatókönyvet. Mi lesz a termelők reakciója a szója teljesítményére? Meglepő számokat produkált a szója az évszázad aszályos évében, valós alternatívát, lehetőséget nyújtva a kiútkeresőknek.

– *A termelőknek lehetőség, nekünk kihívás – mondja Bene Zoltán. – Versenyfutás a költségekkel: a következő időszak minden bizonnyal erről fog szólni a növénytermesztők körében. A szója országos teljesítményét látva nagyobb érdeklődés várható az elkövetkező években a kiútkeresők körében. Elkél a szakmai támogatás, a fajtaválasztástól a termés értékesítéséig, különösen az első éves szójasoknak. Mi a Karintánál térdelőrajtban várjuk, hogy segíthessünk.*

Kohout Zoltán